

Društvo znanja

Prošlo godište završili smo brojem posvećenim *Laboratoriju za radijacijska ispitivanja Instituta Ruđer Bošković*. Drago nam je što radovima u ovom broju možemo nadopuniti prikaz slijeda istraživanja navedenog laboratorija te ujedno obilježiti 70. obljetnicu života i 45 godina znanstvenog rada umirovljenog istraživača dr. sc. Franje Ranogajca u istom laboratoriju.

No isto tako ovo godište zaključujemo s pomalo gorkim osjećajem da se u proklamiranom *društvu znanja* baš previše ne vodi računa o znanosti. Već smo u prošlom broju *Polimera* pisali o drastičnom smanjenju sufinanciranja znanstvene izdavačke djelatnosti. Iako je sastanak urednika održan još u prosincu 2009. i tom su se prilikom urednici i izdavači pridružili *Apelu za spas hrvatskih znanstvenih časopisa i knjiga* donesenom nekoliko dana prije toga na skupštini *Hrvatskoga filozofskog društva*, a koje je istodobno podupro izdavač ovog časopisa, reakcije za sada nema. Čini se da jedino preostaje snalaženje kako tko zna. Čuju se i prijedlozi da se financira samo izlaženje časopisa na engleskom jeziku, jer se samo tako može biti prepoznat u svijetu. Većina znanstvene zajednice slaže se da je potrebna objektivna prosudba i strani recenzenti. Ali razmišlja li itko što znači ukinuti znanstvenu literaturu na vlastitom jeziku? Vrlo su česti komentari da smo mali narod i da je samo po sebi razumljivo da se piše na engleskom kao trenutačno vodećem jeziku znanstvene zajednice. No takve probleme imaju i puno veće i jače nacije. Nedavno mi je u ruke došla izvanredna knjiga *Teorija neobrazovanosti – zablude društva znanja*, autor koje je jedan od najcjenjenijih i najpoznatijih austrijskih znanstvenika Konrad Paul Liessmann. *Teorija neobrazovanosti* njegovo je najpoznatije djelo, koje je u Austriji objavljeno u 16 izdanja. Dakle, radi se o njemačkome govornom području, koje se svakako u europskim razmjerima ne može smatrati *jezikom male nacije* ili jezikom uskoga govornog područja. Donosimo nekoliko citata.

Znanost bi se – zahtijevao je koncem 17. stoljeća Christian Thomasius – trebala obraćati svima, a ne samo elitnom krugu znanstvenika, dok je za Immanuela Kanta znanost bila nerazdvojno povezana s onim što je nazvao uporabom uma. To što se i u zemljama izvan engleskog govornog područja sve više nude studiji visoke razine na engleskom, možda će i pospješiti željenu internacionalizaciju, ali je u tome sadržana i opasnost da za presudna područja iz znanosti, tehnike, ekonomije te sve više iz politike i iz prava u vlastitom jeziku jednostavno nedostaju pojmovi. Tko je promatrao kako neki stručnjak u materinskom jeziku

očajnički traga za riječju koja označuje onaj pojam koji mu je zapravo poznat još samo kao engleski termin, naslutit će kakav se tu razvitak ukazuje na obzorju. Najprije se riječ više ne može pronaći, zatim se više i ne zna da je za to nekoć postojala njemačka riječ, a onda te riječi najednom više nema.

Onkraj nespornih prednosti što ga ovaj razvitak donosi za Scientific Community, to znači da će drugi europski jezici sukcesivno izgubiti kompetenciju primjerena terminološkog izražavanja s obzirom na središnja područja modernog društva kao što su znanost, tehnika, gospodarstvo i pravo, ali ne zato što u njima nema za to prikladnih riječi, nego zbog toga što se programski potiskuju, ili se pak više ne razvijaju. Jezikoslovlje ovaj fenomen označava kao gubitak domene jezika definirajući ga kao gubitak komunikacijskih sposobnosti vlastitog jezika na svim razinama nekog područja znanja uslijed nedostatka daljnjeg razvitka neophodnih strukovno-jezičnih sredstava. Da ne bi bilo nesporazuma, pritom se ne radi o zaoštrenom jezičnom purizmu, nego o činjenici da mnogi europski jezici jednostavno gube kompetenciju za presudna područja modernog života. To pogađa manje sjevernoeuropske jezike, ali sve više i njemački, kao i pojedine romanske jezike. Ako za nacionalne jezike kao jedino elaborirano područje bavljenjem preostaje samo lijepa književnost, oni tada prestaju biti integralni momenti kulture.

Budući da se više nitko ne želi podvrgnuti mucu čitanja članaka koje treba prosuditi, dobro je znati u kojem je časopisu taj članak izašao, kako taj časopis kotira i koliko se bodova zbog toga može dodijeliti tom članku. Pomnožimo li zatim broj publikacija s faktorima utjecaja publikacijskih glasila, dobivamo brojku po kojoj se znanstvenici svake godine mogu rangirati. Imamo sigurno obilježje kvalitete, pa tako od onoga što su istraživači napisali više ne moramo pročitati ni retka. ... Fetišizacija rangliste izraz je simptoma specifičnog pojavnog oblika neobrazovanosti. Manjka moći rasuđivanja. ...Tko jednom upadne u mehanizam rangiranja, brzo razvija simptome koji podsjećaju na karakter prisile, poznat iz psihoanalize.

Odbijanje agencija za vrednovanje i osiguranje kvalitete (čak kad su smještene na samim sveučilištima) da se barem u blagim naznakama bave sadržajem znanstvenih radova odaje sve o tome što se trenutačno razumije pod kvalitetom: čisto, golo i jednostavno kvantificiranje. Činjenica da ono već prema svome pojmu protuslovi kvaliteti, dok se kvalitete već s pojmovno-logičkih razloga ne mogu jednostavno prebaciti u kvantitete, taj je koncept osiguranja kvalitete – koji sam po sebi ne vlada ni jednostavnijim osnovnim

pojmovima logike – kvalitetu već odavno zaboravio.

*Knjigu svakako treba pročitati, jer je to jedna od najboljih kritičkih studija o reformama europskih sveučilišta, s težištem na ovu posljednju poznatu kao *Bolonjski proces*, koja se shvaća, prema autorovim riječima, kao novo općenito ustrojstvo europskog visokog školstva koje se u vezi s pitanjima obrazovanja izjednačuje s automatskim do- kidanjem nacionalno-državne kompetencije, zajamčene u pravu Europske unije. Postavlja se, naime, pitanje je li europsko objedinjavanje studijskog ustrojstva pri kojem se ne vodi računa o različitim akademskim kulturama jedini put pospješivanja mobilnosti i uzajamnog priznanja studija... Čini se krajnje upitnim naumom prisiljavati sve države na to da svoje školstvo podvrgnu vrlo skupom prestrukturiranju zbog neznatne manjine studenata. Visoka mobilnost i međusobno priznavanje moglo bi se postići i drugim mnogo jednostavnijim mjerama.*

*Autor se vrlo kritički osvrće i na, kako on kaže, najpikantniji aspekt *Bolonjskog procesa* a to je izračun studijskih rezultata po ECTS-sustavu, za koje se u Njemačkoj odnedavno uvriježio lijepi pojam Leistungspunkte (bodovi uspjeha). Time se navodno mjeri utrošak rada koji je studentu potreban za postizanje određenog nastavnog cilja. ECTS bodovi ili bodovi uspjeha dodijeljeni za određene studentske aktivnosti ne utvrđuju dakle sadržajne ekvivalencije studija, nego uspoređuju vremena utrošenog rada. U ironiju svjetske povijesti spada činjenica da Marxovo učenje o vrijednosti rada koje su ekonomski znanstvenici s gnušanjem stavili u zapečak u europskoj planskoj ekonomiji obrazovanja doživljava radosno uskrsnuće. Vrijednost studija mjeri se prema za nj utrošenom prosječnom radnom vremenu. Ovakvu renesansu marksizma u središtu obrazovne reforme koja samu sebe pogrešno shvaća kao liberalnu vjerojatno ne treba prezirati... Iz tog razloga u pojedinim zemljama treba također angažirati konzultante za ECTS koji će svojoj smetenoj klijenteli pomoći da s bodovima uspjeha nekako izađe na kraj. I ovdje kao posvuda cvjeta konzultantski posao.*

Sada se pak s obzirom na europske planove studiranja mora postići još samo to da prije svega naslovi kolegija i moduli posvuda zvuče isto, da se kasnije nastava na svim mjestima odvija na engleskom, nakon čega se zatim polaže nada u normativnu snagu tih smjernica: time je europsko visoko školstvo objedinjeno na način koji dopušta da se uistinu svuda studira isto, tako da onda mirno možemo ostati kod kuće.

Glavna urednica
Đurđica ŠPANIČEK